

Kwelders Noarderleech

Waar eens de slikwerkers hun ruggen kromden... ligt nu een uniek natuurgebied. Tussen Zwarte Haan en de pier van Holwerd ligt één van Europa's grootste kwelders; Noard-Fryslân Bûtendyks. Het ruim 4200 hectare grote gebied met zomerpolders, dobben, zilte graslanden, slikvelden en kwelderwerken is een eldorado voor planten en dieren. Daarnaast is het gebied onderdeel van het Werelderfgoed Waddenzee.

Dit soort buitendijkse gebieden is schaars. Vroeger bestond het landschap van Noord-Friesland grotendeels uit kwelder. Rond 1600 lag er langs de kust zo'n 14.000 hectare aan kwelder. Hiervan is nog zo'n 3.000 hectare over en daarvan ligt 2.000 hectare in Noard-Fryslân Bûtendyks. It Fryske Gea beheert hiermee het grootste aaneengesloten kweldergebied in Europa.

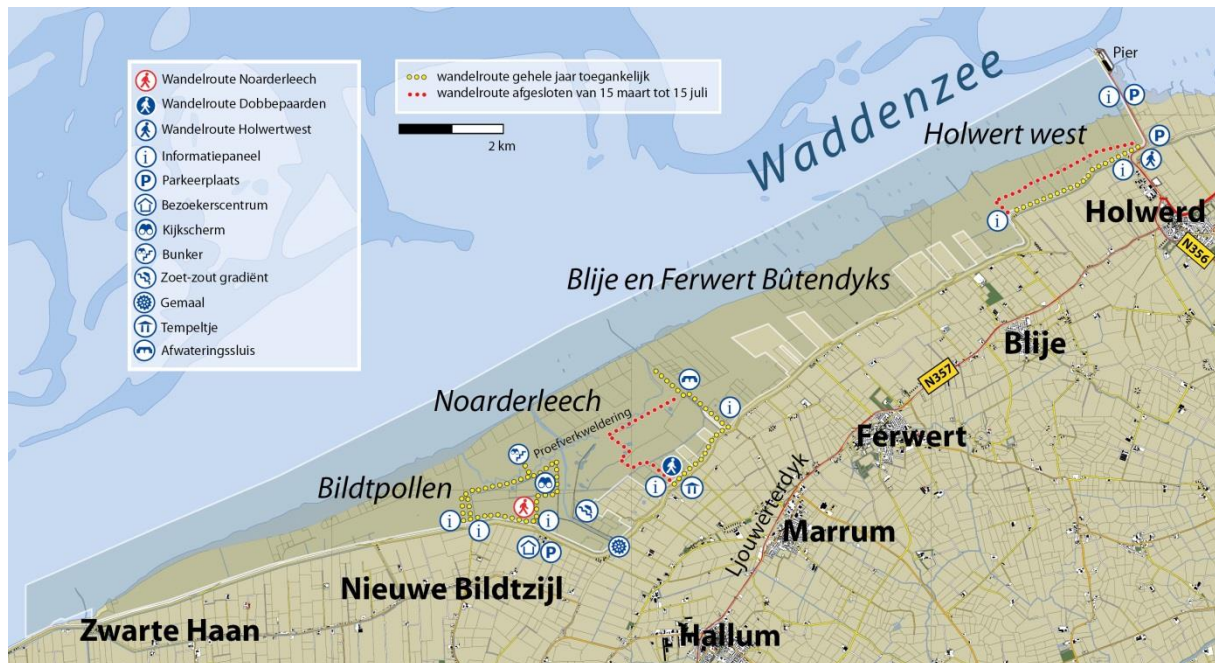
Helaas is het huidige oppervlak van de kwelders te klein om de specialistische dieren en planten die hierop voorkomen in stand te kunnen houden. Daarom is er de afgelopen jaren veel gedaan om de kwelders te vergroten, zoals in het project [‘Vijfhuizen, fan Swiet nei Salt’](#). Vissoorten als bot, paling, driedoornige stekelbaars, spiering en daarmee ook foeragerende kweldervogels profiteren van de zoet-zoutgradiënt op de kwelders.

‘Gouden rand’ van de Waddenzee

De randen van de Waddenzee zijn voor planten en dieren van levensbelang. Door de rust en de enorme voedselrijkdom maken jaarlijks enorme aantallen vogels gebruik van deze ‘gouden rand’ van de Waddenzee. In het gebied komen 240 verschillende soorten vogels voor, maar de bonte strandloper, brandgans en wulp zie je het meest.

Noard-Fryslân Bûtendyks ligt ook heel strategisch op de trekroute van vogels. In het voorjaar en de herfst tanken daarom veel vogels tijdens de vogeltrek hier even bij. Van de rotgans zie je hier dan een vijfde deel van de totale wereldpopulatie en van de brandgans zelfde een derde deel.

De kracht van de natuur laat zich in Noard-Fryslân Bûtendyks regelmatig gelden. Zo staan de slikvelden elke dag onder invloed van eb en vloed. Hierdoor groeien de kwelders langzaam aan. En eind oktober? Dan begint het stormseizoen. Diverse malen per jaar overstromen de kwelders. Bij hoge waterstanden door springtij en noordwestenwind overstromen zo nu en dan ook de zomerpolders. Soms staat het kolkende water van de Waddenzee zelfs tot aan de zeedijk. Een indrukwekkend gezicht dat veel bekijks trekt.

Lijkt het je leuk om eens kris-kras door een gebied te lopen? Dat kan in Noard-Fryslân Bûtenyds. Buiten het broedseizoen mag er buiten de paden “gestruind” worden en dat is uniek. Je kunt dan helemaal naar de slikvelden lopen. Pas alleen op dat je niet vast komt te zitten in het slik. Voer het vee niet en probeer op afstand te blijven. Je bent te gast bij hen! Houdt van 15 maart tot 15 juli rekening met de vogels. Het is dan broedseizoen en veel vogels hebben dan nestjes of jonge kuikens. Maak in die periode alleen gebruik van de opengestelde gemarkeerde wandelroutes.

Informatiepanelen

Bij de startpunten van de wandelroutes staan informatiepanelen.

Natuurroutes

Door Noard-Fryslân Bûtendyks lopen drie gemarkeerde wandelroutes.

Tempeltje

De Tempel van kunstenaar Ids Willemsma staat op de Friese Zeedijk, vlakbij Marrum. Vanaf dit uitzichtpunt heb je een indrukwekkend uitzicht over Noard-Fryslân Bûtendyks. Ids Willemsma maakte in 1993 het tempeltje ter afsluiting van het op deltahoogte brengen van de Friese zeedijken.

Uitkijkpunt

Op het Noarderleech bevindt zich een oude bunker uit de Tweede Wereldoorlog. Je kunt hier uitrusten op de picknickbank en genieten van het prachtige uitzicht vanaf de bunker.

Noarderleech – Atlantikwall

In de kwelders van Noard-Fryslân Bûtendyks staat een oude observatiepost – in de volkstaal de bunker genoemd. Het is een stil aandenken aan de Tweede Oorlog die ook hier zijn sporen heeft nagelaten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog liet de Duitse legerleiding tussen 1942 en 1944 een verdedigingslinie aanleggen van ruim zesduizend kilometer. Deze Atlantik Wall liep langs de Europese kust van Noorwegen tot Spanje en bestond uit ruim twaalfduizend zware bunkers en tienduizenden lichtere bunkers en veldversterkingen

Ketliker Skar – Droppingsveld

Te midden van het bos van het Ketliker Skar bevindt zich een weilandje met een bijzondere geschiedenis. Dit verhaal was al jaren bekend, net als de plek met een bescheiden handgeschreven aanduidingsbordje. Tot nu toe klopte deze informatie niet helemaal. It Fryske Gea vindt het tijd om het juiste verhaal te vertellen en dit op de locatie duidelijk te markeren. Ook leuk als geschiedenisles in de natuur!

Drie succesvolle wapendroppings

Precies 75 jaar geleden zocht het Friese verzet het Ketliker Skar uit voor wapendroppings tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hiervan slaagden er drie in november 1944. Dat is uniek, want niet iedere – van de in totaal 24 – voltooide wapendropping in Fryslân was succesvol. Het was een uiterst gevaarlijke en spannende, maar zeer noodzakelijke onderneming die plaatsvond in het holst van de nacht. Het verzet had namelijk dringend wapens nodig om mee te strijden voor de bevrijding van Fryslân. In totaal zijn er 72 wapencontainers en 6 manden met proviand door middel van parachutes gedropt.

Friese wapendroppings niet zonder gevolgen

De droppings bij Ketlik verliepen goed. Ook het verstoppjen en verspreiden van de wapens is in eerste instantie goed gegaan. Jelle Boersma woonde op de boerderij aan de rand van het Ketliker Skar en was betrokken bij de ontvangstploeg. Hij verzorgde ook de verspreiding van de wapens aan de Knokploeg in Echten, waarop arrestaties aan het begin van januari 1945 volgden. Boersma zelf werd op 23 januari gearresteerd. De gevangenen werden zwaar verhoord op Crackstate in Heerenveen. Samen met negen andere gevangenen werd Jelle Boersma op 17 maart 1945 bij Doniaga gefusilleerd. Hij was nog maar 35 jaar oud en liet een gezin met twee kinderen achter.

Een monument in het veld: vleermuisonderkomens

It Fryske Gea wil het verhaal van de wapendroppings buiten in het veld beleefbaar maken. Een verhaal vol gevoel en kwetsbaarheid. Architecte Nynke Rixt Jukema heeft gezocht naar een ambassadeur die past bij deze kwetsbaarheid, plek en beleving van de nacht: de vleermuis. In de nacht zijn zij actief, overdag houden zij zich schuil. Gelijk aan de mannen van de ontvangstploeg in 1944.

De drie vleermuisonderkomens zitten verstopt in een wapendroppingskoker (reconstructie) die staat op een paal zo'n 3 meter 60 boven het maaiveld. Door de kokers van onderen open te houden ontstaan er ruimtes waarbinnen vleermuizen zich kunnen vestigen. Bij het vallen van de nacht wordt het pas echt spannend. Dan vliegen de vleermuizen uit om voedsel te gaan zoeken. In de schemering van de maan zijn ze te horen en te zien. Waar gaan ze heen? Wat gaan ze doen? Een fascinerend gevoel die de bezoeker even laat stilstaan bij de gebeurtenissen van 75 jaar geleden.

Ga je op pad in Noard-Fryslân Bûtendyks? Start dan je bezoek bij Kweldercentrum Noarderleech. Daar kun je op een leuke manier kennismaken met het natuurgebied. Het centrum informeert bezoekers over de natuur en historie van het Noord-Friese kustgebied. Centraal staan het ontstaan van de buitendijkse polders en kwelders, de huidige natuurwaarden en de toekomstige ontwikkelingen. Het centrum is de plek waar kennis en verhalen uit de omgeving samenkomen. Even binnenkijken om buiten meer te zien, dat is het idee.

Het Kweldercentrum Noarderleech is de uitvalsbasis voor het maken van lange wandelingen, boeiende excursies en mooie wadlooptochten. Een ontmoetingsplek voor verhalen en belevenissen uit het kwelderland en rustplaats voor fietsers langs de dijk. Daarnaast is het een inspirerende locatie voor gesprekken over de toekomst van Noard-Fryslân Bûtendyks en voor interessante lezingen over cultuur en geschiedenis van het binnen- en buitendijkse gebied. Achter het centrum ligt de werkplek van onze terreinmedewerkers.

Back to basic; dat is het principe in Kweldercentrum Noarderleech. Aan de rand van de Waddenzee ligt dit onbemande informatiecentrum van It Fryske Gea. Hier kun je genieten van de weidsheid, rust en stilte. Een ideale plek om heerlijk uit te waaien. Het gebied is als het ware een tankstation en kraamkamer ineen. Enorme aantallen vogels gebruiken het voedselrijke gebied om even bij te tanken tijdens de vogeltrek. Daarnaast is het een veilige plek om te broeden. Wil je even uitwaaien? Wandel dan de dijk over

Waddengoud

In 2014 is het Kweldercentrum Noarderleech bekroond met het keurmerk '[Waddengoud](#)'. Het kweldercentrum ontving dit keurmerk vanwege duidelijke connectie met de Waddennatuur en het duurzaam gebruik van water, stroom, bouwmaterialen.

Adres en contactgegevens

Noarderleech 5a, 9074 TG Hallum ([routebeschrijving](#))
[0511 – 53 94 95](tel:0511-539495) / e.nijboer@itfryskegea.nl

